

ETLA

ELINKEINOELÄMÄN TUTKIMUSLAITOS

THE RESEARCH INSTITUTE OF THE FINNISH ECONOMY
Lönnrotinkatu 4 B 00120 Helsinki Finland Tel. 358-9-609 900
Telefax 358-9-601 753 World Wide Web: <http://www.etla.fi/>

Keskusteluaiheita - Discussion papers

No. 623

Markku Kotilainen

ETELÄ-SUOMEN TALOUSNÄKYMÄT

VUOSINA 1997 - 2001*

* Raportti on tehty Etelä-Suomen maakuntien "Etelä-Suomen yhteyskäytävä (ESY)" -projektia varten.

KOTILAINEN, Markku, ETELÄ-SUOMEN TALOUSNÄKYMÄT VUOSINA 1997-2001. Helsinki, ETLA, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, The Research Institute of the Finnish Economy, 1997, 10 s. (Keskusteluaiheita, Discussion Papers, ISSN 0781-6847; no. 623.)

TIIVISTELMÄ: Raportissa arvioidaan Etelä-Suomen ja sen seitsemän maakunnan (Uudenmaan, Itä-Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Hämeen, Päijät-Hämeen, Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan) talousnäkyviä vuosina 1997-2001. Maakunnittaisia kokonaistuotannon ja tuottavuuden kasvuarvioita tehtäessä on käytetty lähtökohtana ETLAn toimialoittaisia keskipitkän aikavälin kehitysarvioita ja maakuntien tuotantorakennetietoja. ETLAn arvion mukaan Suomen kokonaistuotanto kasvaa tarkasteluperiodilla keskimäärin 3.5 prosenttia vuodessa. Työvoiman tarjontaennuste pohjautuu Tilastokeskuksen 15-64 vuotiaan väestön ennusteeseen. Näiden tietojen pohjalta kullekin maakunnalle on laskettu arvio kokonaistuotannon keskimääräisestä kasvusta, tuottavuuden kehityksestä ja työttömyysasteesta. Tulosten mukaan tuotannon kasvu on keskimääräistä nopeampaa Etelä-Karjalassa, jossa metsäteollisuuden tuotanto kasvaa nopeasti periodin alkuvuosina. Hämeessä kasvu on selvästi keskimääräistä hitaampaa. Tämä johtuu suhteellisen hitaan kasvun toimialojen suuresta tuotanto-osuudesta. Uudellamaalla kokonaistuotanto kasvaa keskimääräistä vauhtia. Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa työttömyysaste alenee keskimääräistä nopeammin sekä tuotannon kasvun että työikäisen väestön vähenemisen ansiosta. Hämeessä ja Itä-Uudellamaalla työttömyysaste alenee hitaasti. Uudellamaalla työvoiman tarjonta kasvaa nopeasti, mutta kun tuottavuus kohoaa suhteellisen hitaasti alueen palveluvaltaisuuden vuoksi, työttömyysaste alenee suunnilleen maan keskiarvon mukaisesti. Vuonna 2001 Työministeriön käsitteistön mukainen työttömyysaste on matalin Uudellamaalla (9.8 %) ja korkein Hämeessä (17.7 %). Tehdyt laskelmat perustuvat siihen oletukseen, että kunkin toimialan tuotanto kasvaa yhtä paljon eri maakunnissa. Tällaiset laskelmat eivät siten ota huomioon kunkin alueen tuotantorakenteesta riippumatonta kasvudynamiikkaa eivätkä työvoiman tarjonnan lisäyksen positiivisia kasvuvaikutuksia. Arviot antavat kuitenkin lähtökohtia keskustelulle kunkin maakunnan heikkouksista ja vahvuuksista.

AVAINSANAT: taloudelliset ennusteet, aluetalous, Suomen maakunnat

KOTILAINEN, Markku, ECONOMIC PROSPECTS OF SOUTHERN FINLAND IN 1997-2001 (in Finnish). Helsinki, ETLA, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, The Research Institute of the Finnish Economy, 1997, 10 p. (Keskusteluaiheita, Discussion Papers, ISSN 0781-6847; no. 623.)

ABSTRACT: In the report the economic prospects for Southern Finland and for its seven counties are evaluated for the years 1997-2001. The counties are Uusimaa, Itä-Uusimaa, Varsinais-Suomi, Häme, Päijät-Häme, Kymenlaakso and Etelä-Karjala. When making forecasts by counties for GDP and productivity, ETLA's medium-term forecasts for different branches of the Finnish industry and production structure data of the counties are used. According to ETLA the Finnish GDP will grow on average 3.5 percent a year during the next five-year period. The forecast for the labour supply is based on the countywise forecast of Statistics Finland for the population between 15-64 years old. On the basis of these data forecasts for each county's GDP, productivity and unemployment rates are calculated. According to the results the output growth is faster than on average in Etelä-Karjala, where the output of the forest industry will grow quickly during the first years of the period. In Häme the growth will be clearly slower than on average in Finland. This is due to the high share of the rather slowly growing branches of industry. In Uusimaa the GDP will grow as in the whole country on average. In Etelä-Karjala and in Kymenlaakso the unemployment rate will decrease faster than on average due to the high growth of output as well as due to the decline in labour supply. In Häme and in Itä-Uusimaa the unemployment rate will decline slowly. In Uusimaa the labour supply will increase fast but because the productivity will increase relatively slowly due to the high share of services in the GDP, the unemployment rate will decline as in the whole country on average. In the year 2001 the unemployment rate, according to the concept of the Ministry of Labour, will be the lowest in Uusimaa (9.8 %), and the highest in Häme (17.7 %). The calculations are based on the assumption that the output of each branch of industry will grow by an equal amount in every county. These kinds of calculations thus do not take into account the growth dynamics of each region, which is independent of the production structure of the county, or the positive growth effects of the increase in the labour supply. The evaluations give, however, starting points for the discussion on the strengths and weaknesses of each county.

KEY WORDS: economic forecasts, regional economics, Finnish counties

SISÄLLYSLUETTELO

1 Johdanto	1
2 Etelä-Suomi osana Suomen kansantaloutta	1
3 Suomen kansantalouden näkymät vuosina 1997-2001	3
4 Etelä-Suomen talousnäkymät	4
5 Yhteenveto ja johtopäätökset	8
Lähteet	10

1 JOHDANTO

Tässä raportissa arvioidaan Etelä-Suomen (Uudenmaan, Itä-Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Hämeen, Päijät-Hämeen, Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan) talousnäkyviä seuraavien viiden vuoden aikana. Arvio on tehty koko Suomen kansantaloutta koskevan kehitysarvion ja alueiden rakennetietojen pohjalta. Laskelmat kuvastavat alueiden rakennepiirteiden vaikutusta kasvun edellytyksiin. Alueiden oman yleisistä rakennetekijöistä riippumattoman kasvudynamiikan vaikutuksia ei käytetyllä menetelmällä ole mahdollista arvioida. Laskelmat siten aliarvioivat jossakin määrin dynaamisimpien alueiden kasvua.

Luvussa 2 kuvataan tilastotietojen valossa Etelä-Suomen talousalueen asemaa ja merkitystä osana Suomen kansantaloutta. Luvussa 3 esitetään koko Suomen kansantalouden toimialoittainen kehitysarvio ETLAn keskipitkän aikavälin kehitysarvion pohjalta. Luvussa 4 esitetään arvio Etelä-Suomen taloudellisesta kehityksestä tärkeimpien tunnuslukujen avulla. Luvussa 5 tehdään johtopäätökset raportin tuloksista ja arvioidaan niiden pohjalta Etelä-Suomen ja sen eri alueiden näkyviä vuosina 1997-2001.

2 ETELÄ-SUOMI OSANA SUOMEN KANSANTALOUTTA

Etelä-Suomen maakunnat muodostavat tärkeän talousalueen koko maan mittakaavassa. Vuonna 1995 alueen osuus maan väestöstä oli 48 prosenttia. Osuus Suomen kokonaistuotannosta oli 54 prosenttia. BKT asukasta kohti oli indeksipisteluvussa 114, kun koko maan vastaavaa kuvataan pisteluvulla 100. Kokonaistuotannolla asukasta kohti mitattuna vaurain alue on Uusimaa. Viimeisellä sijalla on Häme. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Kokonaistuotanto henkeä kohti Etelä-Suomen maakunnissa vuosina 1990 ja 1995 (koko Suomi=100)

	Suomi	Etelä-Suomi	Uusi-maa	Itä-Uusi-maa	Varsinais-Suomi	Häme	Päijät-Häme	Ky-men-laakso	Etelä-Karjala
1990	100	114	132	103	100	95	92	94	97
1995	100	114	131	99	99	86	89	104	107

Lähde: Tilastokeskus.

Vuosikymmenen alkupuolella Uudenmaan ja Varsinais-Suomen suhteellinen asema on säilynyt lähes muuttumattomana. Hämeen ja Päijät-Hämeen tuotanto henkeä kohti on kasvanut maan keskiarvoa hitaammin. Kymenlaakso ja Etelä-Karjala taas ovat hyötäneet viime vuosien nopeasta teollisuustuotannon kasvusta. Kasvuerot ovat kompensoineet toisiaan siten, että koko Etelä-Suomen suhteellinen asema oli vuonna 1995 sama kuin vuonna 1990.

Työllisyydellä mitattuna Itä-Uusimaa sijoittuu maakuntien kärkeen (taulukko 2). Uudellamaalla työttömyysaste on toiseksi matalin. Teollisuusvaltaisissa Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa työttömyys ei ole alentunut tuotannon kasvun tahdissa, koska teollisuudessa työn tuottavuus on kasvanut vuosikymmenen alkupuoliskolla hyvin ripeästi. Myös Päijät-Hämeessä ja Hämeessä

työttömyysaste on korkea. Pienyritystoiminnan lamanaikaisten vaikeuksien ohella eräs syy korkealle työttömyysasteelle näillä alueilla on julkisten palvelujen muita Etelä-Suomen maakuntia suurempi osuus. Kun julkista sektoria on laman aikana saneerattu, tämä on kasvattanut työttömyyttä. Alueiden sisällä on kuitenkin suuria eroja työttömyysasteissa.

Taulukko 2. Työttömyysaste maakunnittain vuonna 1996, %

Suomi	Etelä-Suomi	Uusi-maa	Itä-Uu-simaa	Varsi-nais-Suomi	Häme	Päijät-Häme	Ky-men-laakso	Etelä-Karja-la
17.9	16.7	15.4	14.5	16.0	18.5	21.7	18.7	20.7

Lähteet: Työministeriö (työttömät työnhakijat) ja Tilastokeskus (työvoima).

Eteläinen Suomi poikkeaa muusta maasta tuotantorakenteen suhteen siten, että etelässä palvelujen osuus kokonaistuotannosta on selvästi suurempi. Vastaavasti teollisuuden ja alkutuotannon osuudet ovat pienemmät. (Taulukko 3.)

Taulukko 3. Eteläisen Suomen maakuntien tuotantorakenteet vuonna 1995 (toimialojen osuudet niiden yhteenlasketusta arvonlisäyksestä), %

	Maatalous	Metsätalous	Teollisuus	Rakennus-toiminta	Palvelut
Suomi	2.6	2.8	29.1	5.6	60.0
Etelä-Suomi	1.5	1.2	26.9	5.1	65.3
Uusimaa	0.3	0.2	18.7	5.0	75.7
Itä-Uusimaa	3.2	2.3	46.2	5.2	43.1
Varsinais-Suomi	4.0	1.4	34.9	5.8	53.9
Häme	3.9	3.6	32.5	4.9	55.2
Päijät-Häme	1.6	3.3	36.0	4.1	55.1
Kymenlaakso	2.3	2.7	40.3	5.7	49.0
E-Karjala	2.3	2.7	46.4	5.0	43.7

Lähde: Tilastokeskus.

Etelä-Suomen maakunnat poikkevat lisäksi toisistaan. Etelä-Karjala, Itä-Uusimaa, Kymenlaakso ja pienemmässä määrin Päijät-Häme ovat teollisuusalueita. Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa metsäteollisuudella on hyvin vahva asema. Metsäteollisuuden osuus kokonaistuotannosta on noin neljänneksen. Itäisellä Uudellamaalla taas kemian teollisuuden osuus kokonaistuotannosta on lähes 15 prosenttia ja sähköntuotannon osuus 10 prosenttia. Nesteen Porvoon jalostamo ja Loviisan ydinvoimala tuottavat suuren osan tästä tuotannosta. Päijät-Hämeessä kone- ja metallituote- sekä metallien perusteollisuudella on suhteellisen suuri osuus tuotannosta. Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden osuus arvonlisäyksestä on suurin Varsinais-Suomessa (8 prosenttia) ja toiseksi suurin Uudellamaalla (4 prosenttia). Uudellamaalla teollisuuden kokonaisosuus on pieni ja palvelujen osuus hyvin suuri. Tämä heijastelee pääkaupunkiseudun suurta merkitystä sekä yksityisten että julkisten palvelujen tuottajana.

Tarkastelluista maakunnista alkutuotantovaltaisoin on Häme, jossa sekä maa- että metsätalouden osuudet ovat suurimmasta päästä. Maatalouden osuus on koko maan keskiarvoa suurempi myös Varsinais-Suomessa.

3 SUOMEN KANSANTALouden NÄKYMÄT VuOSINA 1997-2001

Sekä ETLA että Valtiovarainministeriö arvioivat Suomen kokonaistuotannon kasvavan ajanjaksolla 1997-2001 keskimäärin 3.5 prosenttia vuodessa (ETLA 1997a, Valtiovarainministeriö 1997). Nopeimmin päätoimialoista kasvavat rakennustoiminta, teollisuus ja metsätalous (taulukko 4). Myös palvelujen tuotanto on selvässä nousussa edellisen viisivuotiskauden stagnaation jälkeen.

Teollisuuden alatoimialoista nopeasti kasvavat sähkö- ja elektroniikkateollisuus sekä ajanjakson alkupuolella viime aikojen suurinvestointien vauhdittamana paperiteollisuus. Palvelutoimialoista nopeimmin lisää tuotantoaan tietoliikenne. Myös kuljetuksen sekä kiinteistöjä ja liike-elämää palvelevan toiminnan kasvu on tuotannon keskimääräistä kasvua nopeampaa. Hitaan kasvun aloja ovat teollisuudessa elintarviketeollisuus, tekstiili-, vaate- ja kenkäteollisuus sekä kaivannaistoiminta.

Rakennustoiminta, erityisesti asuinrakentaminen, lisääntyy tuntuvasti syvän laman jälkeen. Rakentamisen painopiste on kasvukeskuksissa.

Nopeimmin lisäävät työllisyyttään lähivuosina rakentaminen ja palvelusektori. Teollisuuden työvoiman lisäystarve on selvästi vähäisempi, koska tämän toimialan tuottavuus kohoaa nopeasti. ETLAn ennusteen mukaan Tilastokeskuksen mittaama työttömyysaste alenee noin 10 prosenttiin vuoteen 2001 mennessä. Työministeriön käsitteistöllä työttömyysaste on hieman korkeampi.

Taulukko 4. Suomen bruttokansantuote toimialoittain

Toimiala	1996 Mrd. Mk	1996 %-osuus	Määrän muutos keskimäärin vuodessa, %			
			1981->86	1986->91	1991->96	1996 ->2001
Maatalous	8.4	1.7	2.3	-0.3	-1.5	-2
Metsä- talous	12.2	2.4	-2.7	-2.0	4.1	5
Teollisuus -Metsäteol -Metallit.	144.8 26.7 57.5	29.0	2.8 2.2 4.1	0.6 1.0 0.4	6.1 4.9 12.2	5 5 7
Rakennus- toiminta	29.4	5.9	1.9	1.7	-4.9	6
Palvelut -Kauppa -Liikenne -Julk.toim.	318.1 55.5 44.3 95.5	63.7	3.6 3.8 1.9 2.7	2.3 0.9 5.0 2.2	0.3 -1.5 3.2 -1.0	3 3 4.5 1.5
Pankkipal- velumaksu	-13.3	-2.7	7.3	7.2	-3.1	0
BKT tuot- tajahin- taan	499.5	100.0	2.9	1.4	1.7	3.5

Lähteet: ETLA (1997a ja 1997b).

4 ETELÄ-SUOMEN TALOUSNÄKYMÄT

Yhdistämällä koko maan taloudellinen kehitysarvio ja maakuntien rakennetiedot voidaan hahmotella maakunnittaisia kehitystrendejä. Tällaisten arvioiden hyöty on siinä, että alueiden kehitystrendit ovat osa kokonaistaloudellista arviota. Ne ovat kuitenkin vain suuntaa-antavia siinä mielessä, että kunkin alueen kullakin toimialalla kehitys voi olla joko huonompaa tai parempaa kuin koko maassa keskimäärin. Tällaiset erot tulevat sitä tärkeämmiksi, mitä pienemmästä alueesta on kysymys. Karkea arvio voi kuitenkin toimia pohjana maakuntakohtaiselle heikkouksien ja vahvuuksien pohdinnalle, joka taas voi johtaa suuntaa korjaaviin toimenpiteisiin, mikäli niihin on tarvetta ja mahdollisuuksia.

Seuraavassa laskelmassa lähtökohtana on käytetty ETLAn toimialoittaisia kehitysarvioita vuosille 1997-2001. Luokituksessa teollisuus on jaettu 18:aan, rakentaminen 2:een, yksityiset palvelut 14:ään ja julkinen toiminta 3:een alatoimialaan. Kustakin maakunnasta, Etelä-Suomen

alueesta ja koko Suomesta on laskettu vastaavalla luokituksella toimialaosuudet. Näillä osuuksilla painottamalla toimialakohtaisista kehitysarvioista on laskettu kokonaistuotannon kasvuarvio kullekin alueelle (taulukko 5). Samalla tavalla on laskettu kullekin alueelle keskimääräinen tuottavuuden kasvu. Edellä mainittujen tuotanto- ja tuottavuustietojen pohjalta voidaan tehdä ennuste työllisten määrälle.

Työttömyysastearvio edellyttää vielä tietoja työvoiman tarjonnasta. Nämä arviot on saatu Tilastokeskuksen julkaisusta "Väestöennuste kunnittain" (Tilastokeskus 1995). Työvoimaksi on määriteltä 15-64 vuotias väestö. Arviossa on otettu huomioon syntyvyys, kuolleisuus ja muuttoliike.

Toimialarakenne suosii seuraavien viiden vuoden aikana alueita, joilla nopean kasvun alat kuten sähkö- ja elektroniikkateollisuus, paperiteollisuus ja tietoliikenne ovat runsaasti edustettuina. Paperiteollisuuden tuotanto kasvaa mittavien investointien ansiosta runsaasti lähivuosina, mutta tarkastelujakson loppupuolella kasvu hidastuu. Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa paperiteollisuuden osuus kokonaistuotannosta on noin neljännes. Investointeja suoritetaan kuitenkin pääasiassa Etelä-Karjalassa. Kymenlaaksossa investoinnit ovat lähinnä olemassaolevan kapasiteetin parannuksia. Taulukon 5 laskelma siten aliarvioinee Etelä-Karjalan ja yliarvioinee Kymenlaakson kasvua.

Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden osuus kaikkien toimialojen arvonlisäyksestä oli vuonna 1995 suuri Varsinais-Suomessa (8 %) ja Uudellamaalla (4 %). Koko maan keskiarvo oli 3.4 %. Edellä mainituissa maakunnissa elektroniikkateollisuus on painottunut joihinkin kasvukeskuksiin. Tietoliikenteen osuudet olivat suurimpia Uudellamaalla (2.7 %) ja Päijät-Hämeessä (2.4 %). Koko maassa vastaava osuus on 2.2 %.

Rakentaminen kasvaa tuntuvasti seuraavalla viisivuotiskaudella. Rakentamisen osuudet tuotannosta ovat lähes samat kaikissa maakunnissa. Rakentamisen kasvu kuitenkin painottuu kunkin alueen sisällä niiden kasvukeskuksiin. Tällaisia ovat Uudellamaalla pääkaupunkiseutu sekä Varsinais-Suomessa Turun seutu.

Uusimaa on palveluvaltaista aluetta ja koska palvelujen tuotannon kasvu on seuraavalla viisivuotiskaudella vain keskimääräistä kolmen prosentin luokkaa, BKT:n kasvuarvio ei poikkea koko maaalle tehdystä arviosta. Elektroniikkateollisuus ja tietoliikenne eivät kasvata tuotantoa riittävästi kompensoidakseen hitaan ja keskimääräisen kasvun alojen vaikutusta. Arvio saattaa kuitenkin aliarvioida alueen kasvupotentiaalia, koska kunkin toimialan sisällä Uudenmaan ja erityisesti pääkaupunkiseudun kasvu on ilmeisesti nopeampaa kuin keskimäärin Suomessa. Tähän suuntaan vaikuttaa muun muassa alueen voimakas väestön kasvu, joka on tärkeä tuotannollinen resurssi erityisesti sen vuoksi, että pääkaupunkiseudulle muuttavat ovat suhteellisen hyvin koulutettuja. Väestön kasvu lisää myös kysyntää. Uudellamaalla on toisaalta myös taantuvia paikkakuntia.

Itä-Uudenmaan tuotannon kasvu riippuu pitkälle muutaman suuren yrityksen investoinneista. Näillä näkymin kasvu on suunnilleen keskimääräistä.

Häme erottuu laskelmissa selvästi hitaan kasvun alueena. Tämä johtuu siitä, että alueella nopean kasvun toimialojen osuus on pieni. Siellä on hyvin vähän elektroniikkateollisuutta (osuus

tuotannosta 0.4 %). Myös paperiteollisuuden osuus on pieni. Julkisen sektorin osuus on sen sijaan maan keskiarvoa suurempi. Kun valtion ja kuntien yhteinen osuus tuotannosta oli vuonna 1995 koko maassa 18.5 prosenttia, se oli Hämeessä 21 %. Julkisen sektorin menojen hillintä näkyy siten Hämeessä selvästi tuotannon kasvua hidastavana tekijänä.

Taulukko 5. Kokonaistuotanto, tuottavuus ja työttömyys Etelä-Suomessa vuosina 1997-2001

	BKT:n määrän muutos, % keskimäärin vuodessa	Työn tuottavuuden muutos, % keskim. vuodessa	Työikäisen väestön muutos, keskim. vuodessa, %	Työttömyysasteen muutos, %-yksikköä vuodessa	Työttömyysaste vuonna 2001, % (Työmin. mukainen)	BKT/henkilö vuonna 2001, (koko maa=100)
Koko maa	3.5	2	0.27	-1.23	11.2	100
Etelä-Suomi	3.6	2.2	0.39	-0.97	11.9	113
Uusimaa	3.5	1.7	0.72	-1.12	9.8	127
Itä-Uusimaa	3.3	2.8	0.40	-0.18	13.6	98
Varsinais-Suomi	3.4	2.4	0.24	-0.79	12.1	99
Häme	2.9	2.4	0.35	-0.16	17.7	84
Päijät-Häme	3.4	2.3	0.04	-1.03	16.6	91
Kymenlaakso	3.7	2.5	-0.16	-1.33	12.1	107
E-Karjala	3.7	2.7	-0.30	-1.33	14.1	111

Lähteet: ETLA 1997a, Tilastokeskus 1995, Työministeriö (vuoden 1996 työttömyysaste).

Työttömyysaste alenee nopeimmin Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa ennen kaikkea työvoiman tarjonnan supistumisen vuoksi. Nopean tuotannon kasvun vaikutus sen sijaan eliminoiduu nopean tuottavuuden kasvun kautta. Hitainta työttömyysasteen aleneminen on Hämeessä, jossa yhtäältä tuotannon kasvu on hidasta ja toisaalta työvoiman tarjonta kasvaa Tilastokeskuksen ennusteiden mukaan nopeasti.¹ Lisäksi riipeä tuottavuuden kasvu teollisuudessa ja alkutuotannossa vaikuttaa työllisyysnäkyviä heikentävästi. Itäisellä Uudellamaalla työttömyyden aleneminen on myös hidasta. Vaikka tuotanto kasvaa lähes keskimääräistä vauhtia, riipeä tuottavuuden kasvu ja

¹Hidas tuotannon kasvu Hämeessä saattaa kuitenkin johtaa hitaampaan työvoiman tarjonnan kasvuun kuin historiallisen aineiston pohjalta voidaan ennustaa.

työvoiman tarjonnan lisäys hidastavat työttömyyden vähenemistä. On kuitenkin mahdollista, että osa työvoimasta työllistyy Uudenmaan maakunnan puolella, jonne monista Itä-Uudenmaan kunnista on suhteellisen lyhyt matka. Myös osa Hämeen työvoimasta käy töissä Uudellamaalla ja erityisesti pääkaupunkiseudulla.

Korkean työttömyyden ongelmia voidaan vähentää jonkin verran sekä kansallisella aluepolitiikalla että EU:n rakennerahastojen tuella. Jotta toimet voisivat onnistua, tuettavalla elinkeinotoiminnalla täytyy olla hyvät kehittymismahdollisuudet tulevaisuudessa myös ilman tukea.

Uudellamaalla työttömyys alenee suunnilleen samaa vauhtia kuin koko maassa keskimäärin. Alenemista nopeuttaa hidas tuottavuuden kasvu, joka taas aiheutuu alueen palveluvaltaisuudesta. Työttömyyden vähenemistä toisaalta hidastaa hyvin nopea työvoiman tarjonnan kasvu. Kuten tuotannonkin suhteen, laskelma saattaa aliarvioida työttömyyden vähenemistä. Uudellamaalla työttömyysaste on kuitenkin myös tehtyjen laskelmien mukaan selvästi koko alueen matalin.

Kokonaistuotanto henkeä kohti kasvaa nopeimmin Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa, joissa tuotanto kasvaa nopeasti samalla kun väestö vähenee. Uudellamaalla taas väestön nopea lisäys hidastaa henkeä kohti lasketun BKT:n kasvua. Hämeessä väestön kasvun ohella hidas tuotannon kasvu on maakunnan suhteellista BKT/henkilö -asemaa heikentävä tekijä. Varsinais-Suomen, Päijät-Hämeen ja koko Etelä-Suomen suhteellinen asema säilyy suunnilleen muuttumattomana.

Elinkeinoelämä tarvitsee tulevaisuudessa yhä koulutetumpaa työvoimaa. Lisäksi työvoiman kysynnän ja tarjonnan vastaavuuteen tulee kiinnittää suurta huomiota. Koulutusta on suunnattava niille aloille ja niihin tehtäviin, joissa kasvu on nopeinta. Tämän tulee näkyä sekä valtakunnallisissa että alueellisissa koulutus suunnitelmissa. Lisäksi työvoiman liikkumista on helpotettava. On pidettävä huoli siitä, että kasvukeskuksissa on riittävästi asuntoja, jotta asuntomarkkinat eivät pääse ylikuumentamaan. Myös liikenneyhteyksiä on parannettava, jotta kasvukeskusten työssäkäyntialue laajenee.

Etelä-Suomessa kuten koko maassa työmarkkinoiden ongelma on se, että osalla työvoimasta ei ole riittävä koulutusta ja ammattitaitoa tarjolla oleviin työtehtäviin. Esimerkiksi Helsingin seudulla tällaisten työntekijäryhmien työttömyys säilyy suurena, vaikka samaan aikaan esiintyy pulaa ammattitaitoisesta työvoimasta. Työntekijöitä rekrytoidaan muualta Suomesta. Suurten ikäluokkien vähän koulutusta osasta voi tulla melko suuri pitkäaikaistyöttömien joukko. Vaikka nuorten ajanmukaisen ammattitaidon omaavien työntekijöiden työnsaantimahdollisuudet ovat hyvät Etelä-Suomessa, myös osa nuorista syrjäytyy. Pitkäaikaistyöttömien melko suuri määrä aiheuttaa sosiaalisia ongelmia.

Yritykset erikoistuvat yhä enemmän pieniin osaamisen alueisiin. Samalla tuotannollinen toiminta kansainvälistyy. Yritysten markkinat ovat entistä enemmän ulkomailla. Myös tuotannollinen yhteistoiminta ulkomaisten yritysten kanssa lisääntyy. Tämä kehitys näkyy eri puolilla maata, mutta voimakkainta se on kasvukeskuksissa. Yhteydet EU-maihin voimistuvat sekä elinkeinoelämän että viranomaisten piirissä. Rakennerahastojen ja muiden EU:n instituutioiden tuki sekä EU:n maatalouspolitiikka tiivistävät suhteita maakuntien ja EU:n välillä. Venäjän merkitys kauppa- ja muuna talousyhteistyökumppanina kasvaa. Suurin Venäjän merkitys on Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa. Kauppa ja muut taloudelliset yhteydet myös Euroopan ulkopuolisiin maihin, muun muassa Aasiaan, lisääntyvät.

Eteläisessä Suomessa, kuten muuallakin maassa, väestön keski-ikä nousee suurten ikäluokkien vanhetessa. Tämä lisää terveys- ja hoitopalvelujen kysyntää selvästi vuoden 2010 jälkeen. Vastaavasti tämännäköisten palvelujen tarjonnan on lisäännyttävä. Jos kotimaasta ei löydy riittävästi työvoimaa näihin tehtäviin, seurauksena on ulkomaisen työvoiman lisääntyminen. Ulkomaalaisten osuus Etelä-Suomen väestöstä kasvaa muutenkin yleisen kansainvälistymisen ja muun muassa Itä-Euroopan maiden EU-jäsenyyden vuoksi. Suurin yksittäinen ulkomaalaisryhmä ovat kuitenkin venäläiset, joita houkuttelevat Suomeen maantieteellinen läheisyys ja Suomen selvästi Venäjää korkeampi tulotaso.

Pitkällä aikavälillä työttömyys vähenee suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle. Väestötekijät alkavat vaikuttaa selvästi työvoiman tarjontaa supistavasti vuoden 2010 paikkeilla.

Suotuisan talouskehityksen vallitessa Suomen nykyinen valtion talouden alijäämä saadaan poistettua 2000-luvun alussa. Vuoden 2010 paikkeilla ja sen jälkeen valtion ja kuntien talouksien tulisi olla normaaliaikoina ylijäämäiset, koska sosiaaliturvarahastojen ylijäämä supistuu kun suurten ikäluokkien eläkkeitä aletaan maksaa. Suomen EMU-jäsenyys edellyttää koko julkisen sektorin alijäämän pysymistä alle kolmen prosentin suhteessa kokonaistuotantoon.

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Etelä-Suomi kattaa vajaat puolet Suomen väestöstä ja runsaat puolet kokonaistuotannosta. Alue on suhteellisesti vauras: kokonaistuotanto asukasta kohti on 14 prosenttia suurempi kuin keskimäärin Suomessa. Alueella työttömyysaste on runsaan prosenttiyksikön matalampi kuin koko maassa keskimäärin.

Seuraavien viiden vuoden aikana alueen suhteellinen asema säilyy suunnilleen muuttumattomana. Teollisuusvaltaisten Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson kokonaistuotanto kasvaa periodin alkupuolella paperiteollisuuden kapasiteetin laajennusten myötä. Hämeen kasvu taas on alueen keskiarvoa hitaampaa, koska siellä suhteellisen hitaan kasvun toimialoilla on suuri osuus. Muiden alueiden kasvu on lähellä maan keskiarvoa.

Väestö kasvaa ripeästi Uudellamaalla. Tällä on henkeä kohti lasketun kokonaistuotannon kasvua hidastava vaikutus. Väestön kasvulla on kuitenkin myös tuotannon kasvua nopeuttavia vaikutuksia, joita tehdyt laskelmat eivät ota huomioon.

Alueiden sisällä, erityisesti Uudellamaalla ja Varsinais-Suomessa, on kasvukeskuksia, jotka imevät sekä yrityksiä että työvoimaa muualta maasta. Erityisesti pääkaupunkiseutu ja Turun seutu voimistuvat. Tämä kasvu edellyttää sekä asuntoihin että muuhun infrastruktuuriin tehtäviä investointeja. Työvoiman kysynnän ja tarjonnan vastaavuuteen tulee kiinnittää huomiota myös siten, että koulutusta suunnataan aloille ja ammatteihin, joissa kysynnän kasvunäkymät ovat parhaat.

Työttömyysaste alenee kaikilla alueilla. Aleneminen on kuitenkin vähäistä Hämeessä hitaan kasvun ja työvoiman tarjonnan nopean lisäyksen vuoksi. Myös Itä-Uudellamaalla nopea tuottavuuden kasvu ja työvoiman tarjonnan lisäys pitävät työttömyyden supistumisen vähäisenä. Työvoiman tarjonnan nopea kasvu hidastaa työttömyysasteen alenemistä myös koko Etelä-

Suomessa. On kuitenkin mahdollista, että tarjonnan lisäys, kun se koostuu hyvin koulutetusta työvoimasta, kykenee itsessään indusoimaan laskelmissa arvioitua nopeamman tuotannon kasvun ja siten työllisyyden paranemisen.

Työmarkkinoilla kysytään hyvän koulutuksen ja ammattitaidon omaavia työntekijöitä. Osalla työvoimasta ei ole tällaisia valmiuksia, ja pitkäaikaistyöttömyydestä tulee pysyvä ongelma myös kasvukeskuksissa.

Yritykset erikoistuvat yhä enemmän pieniin osaamisen alueisiin. Samalla tuotannollinen toiminta kansainvälistyy. Yritysten markkinat ovat entistä enemmän ulkomailla. Myös tuotannollinen yhteistoiminta ulkomaisten yritysten kanssa kasvaa. Yhteydet EU-maihin voimistuvat sekä elinkeinoelämän että viranomaisten piirissä. Rakennerahastojen ja muiden EU-instituutioiden tuki sekä EU:n maatalouspolitiikka tiivistävät suhteita maakuntien ja unionin elinten välillä. Venäjän merkitys kauppa- ja muuna talousyhteistyökumppanina kasvaa. Suurin Venäjän merkitys on Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa.

Pitkällä aikavälillä työttömyys vähenee suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle. Väestötekijät alkavat vaikuttaa selvästi työvoiman tarjontaa supistavasti vuoden 2010 paikkeilla. Eteläisessä Suomessa kuten muuallakin maassa väestön keski-ikä nousee. Tämä lisää terveys- ja hoitopalvelujen kysyntää selvästi vuoden 2010 jälkeen. Vastaavasti tämäläisyyppisten palvelujen tarjonnan on lisäännettävä. Jos kotimaasta ei löydy riittävästi työvoimaa näihin tehtäviin, seurauksena on ulkomaisen työvoiman lisääntyminen.

Suotuisan talouskehityksen vallitessa Suomen nykyinen valtion talouden alijäämä saadaan poistettua 2000-luvun alussa. Vuoden 2010 paikkeilla ja sen jälkeen valtion ja kuntien talouksien tulisi olla normaaliaikoina ylijäämäiset, koska sosiaaliturvarahastojen ylijäämä supistuu kun suurten ikäluokkien eläkkeitä aletaan maksaa. Suomen EMU-jäsenyys edellyttää koko julkisen sektorin alijäämän pysymistä alle kolmen prosentin suhteessa kokonaistuotantoon.

LÄHTEET

Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos (ETLA) (1997a) Suhdanne 2/1997.

Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos (ETLA) (1997b) Suhdanne 3/1997.

Tilastokeskus (1995) Väestöennuste kunnittain. Väestö 1995:9.

Tilastokeskus (1997) Aluetietokanta (elektronisessa muodossa).

Työministeriö (1997) Työttömät työnhakijat alueittain (elektronisessa muodossa).

Valtiovarainministeriö (1997) Taloudellinen katsaus, syyskuu.

ELINKEINOELÄMÄN TUTKIMUSLAITOS (ETLA)
THE RESEARCH INSTITUTE OF THE FINNISH ECONOMY
LÖNNROTINKATU 4 B, FIN-00120 HELSINKI

Puh./Tel. (09) 609 900
Int. 358-9-609 900
<http://www.etla.fi>

Telefax (09) 601753
Int. 358-9-601 753

KESKUSTELUAIHEITA - DISCUSSION PAPERS ISSN 0781-6847

- No 595 VESA KANNIAINEN, Empire Building by Corporate Managers: Corporation as a Savings Instrument. 30.04.1997. 24 p.
- No 596 SYNNOVE VUORI, Alternative Ways of Measuring Technology Spillovers - Results with Finnish Data. 30.04.1997. 25 p.
- No 597 ERKKI KOSKELA - MARKKU OLLIKAINEN, Optimal Design of Forest and Capital Income Taxation in an Economy with an Austrian Sector. 13.05.1997. 26 p.
- No 598 KNUT A. MAGNUSSEN - METTE ROLLAND, The European Economy. Medium-term perspectives. 20.05.1997. 22 p.
- No 599 RIIKKA KIVIMÄKI, Family Life and Working Life Colouring and Structuring Each Other. Case Examples. 21.05.1997. 15 p.
- No 600 HEATHER JOSHI - PIERELLA PACI, Wage Differentials between Men and Women: Evidence from British Birth Cohort Studies. 21.05.1997. 13 p.
- No 601 JUKKA LASSILA - HEIKKI PALM - TARMO VALKONEN, FOG: Suomen kansantalouden limittäisten sukupolvien malli. 21.05.1997. 83 s.
- No 602 JOUKO NÄTTI, Atypical Employment and Gender in Finland. 02.06.1997. 33 p.
- No 603 MIKA MALIRANTA, The Determinants of Aggregate Productivity, The Evolution of micro-structures and productivity within plants in Finnish manufacturing from 1975 to 1994. 09.06.1997. 38 p.
- No 604 DAN STEINBOCK, The Competitive Advantage of Finland: The Primary Research Projects. 11.06.1997. 41 p.
- No 605 MARKKU KOTILAINEN, Construction in the Nordic Countries. 13.06.1997. 27 p.
- No 606 REIJA LILJA, Similar Education - Different Career and Wages? 30.06.1997. 38 p.
- No 607 RITA ASPLUND, Private vs. Public Sector Returns to Human Capital in Finland. 08.08.1997. 68 p.
- No 608 PETRI ROUVINEN, Suomi - Euroopan kilpailukykyisin? 08.08.1997. 9 s.

- No 609 AIJA LEIPONEN, Yritysten osaamisintensiivisyys ja kansainvälistyminen. 08.08.1997. 27 s.
- No 610 MIKA PAJARINEN, Ulkomaiset suorat sijoitukset ja ulkomaalaisomistus Suomessa: katsaus historiaan ja viimeaikaiseen kehitykseen. 19.08.1997. 48 s.
- No 611 JYRKI RUUTU, Suomalainen työehtosopimusjärjestelmä, palkat ja inflaatio. 20.08.1997. 44 s.
- No 612 MIKA MALIRANTA, Plant Productivity in Finnish Manufacturing. Characteristics of high productivity plants. 22.08.1997. 43 p.
- No 613 PETRI ROUVINEN - PEKKA YLÄ-ANTTILA, Konkurrenskraften i Norden. 08.09.1997. 21 s.
- No 614 HANNU HERNESNIEMI, Toimialojen tuotannon kasvun työllisyysvaikutukset Suomessa vuosina 1980 - 1996. 09.09.1997. 31 s.
- No 615 ATRO MÄKILÄ, Elintarviketeollisuuden osaamistarpeiden ennakointi - kyselytutkimus. 19.09.1997. 41 s.
- No 616 SEPPO LAAKSO, Asuntojen hinnat ja asuntojen ominaisuuksien kysyntä pääkaupunkiseudun asuntomarkkinoilla. 22.09.1997. 16 s.
- No 617 ELISABETH HELANDER, Finland's Research Clusters: Important Assets for a New Member of The European Union. 25.09.1997. 10 p.
- No 618 ATRO MÄKILÄ, Vakuutusyhtiöiden osaamistarpeiden ennakointi - kyselytutkimus. 30.09.1997. 28 s.
- No 619 RITA ASPLUND, The Disappearing Wage Premium of Computer Skills. 03.10.1997. 22 p.
- No 620 ERKKI KOSKELA - MARKKU OLLIKAINEN, Optimal Public Harvesting in an Economy with Multiple-use Forestry. 13.10.1997. 26 p.
- No 621 WANG HUIJIONG - LI SHANTONG, Prospects and Problems of China's Economy. 06.10.1997. 38 p.
- No 622 BIRGITTA BERG-ANDERSSON, Comparative Evaluation of Science & Technology Policies in Lithuania, Latvia and Estonia. 08.12.1997. 76 p.
- No 623 MARKKU KOTILAINEN, Etelä-Suomen talousnäkymät vuosina 1997-2001. 12.12.1997. 10 s.

Elinkeinoelämän Tutkimuslaitoksen julkaisemat "Keskusteluaiheet" ovat raportteja alustavista tutkimustuloksista ja väliraportteja tekeillä olevista tutkimuksista. Tässä sarjassa julkaistuja monisteita on mahdollista ostaa Taloustieto Oy:stä kopiointi- ja toimituskuluja vastaavaan hintaan.

Papers in this series are reports on preliminary research results and on studies in progress. They are sold by Taloustieto Oy for a nominal fee covering copying and postage costs.

d:\ratapalo\DP-julk.sam/12.12.1997